

Крaпівина Г.О.,

канд. держ. упр., доцент,
здобувач докторського ступеня
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
galinakrapivina@mail.ru

Крaпівина Г.А.,

канд. гос. упр., доцент,
соискатель докторской степени
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»,

Krapivina G.,

PhD, associate professor,
doctoral candidate degrees
KNEU

**ДЕФІНІЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ
ДЕТЕРМІНАНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУТУ ЗАЙНЯТОСТІ
НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ПРАЦІ**

**ДЕФИНИЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ
ДЕТЕРМИНАНТ ТРАНСФОРМАЦИИ ИНСТИТУТА ЗАНЯТОСТИ
НА СОВРЕМЕННОМ РЫНКЕ ТРУДА**

**DEFINITIONS OF INNOVATION
DETERMINANTS TRANSFORMATION OF THE INSTITUTION
OF EMPLOYMENT AT THE MODERN LABOR MARKET**

Дістали подальшого дослідження дефініції основних інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості «волонтерство», «волонтуризм», «волонтер», «волонтурист» та їхні специфічні риси на сучасному ринку праці. Також наведено дефініції детермінант трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці «волонтерський бізнес», «волонтерський продукт», «волонтерська подорож», «ринок волонтерських послуг», «індустрія волонтерства».

Показаны результаты дальнейшего исследования дефиниций основных инновационных детерминант трансформации института занятости «волонтерство», «волонтуризм», «волонтер», «волонтурист» и их специфические черты на современном рынке труда. Также приведены дефиниции детерминант трансформации института занятости на современном рынке труда «волонтерский бизнес», «волонтерский продукт», «волонтерская путешествие», «рынок волонтерских услуг», «индустрия волонтерства».

The purpose of this paper is to further study the innovative determinants transformation of the institution of employment in today's job market with innovative non-standard forms of employment and labor borrowed.

Scientific novelty and practical result is the creation of logical procedures to ensure strict fixed meaning is clear that reflect the most essential features, properties and characteristics of innovation determinants transformation of the institution of employment «volunteering», «volonturizm», «volunteer» and their especially in today's labor market, in order to form different from other objects.

It is shown that in different scientific disciplines of determinant «volunteering» has definitions of the social, фuзико-психологического and educational phenomenon, and also the phenomenon of sector of economy and, in particular, his service industry. An author enters in this list definition «filling of emptying niche of institute of employment», psycho-physiological and educational

phenomenon, and also the phenomenon of sector of economy and, in particular, his service industry. An author enters in this list definition «filling of emptying niche of institute of employment».

«Volonturizm» – an innovative of the determinant transformation of the institution of employment, when resting their own money traveling to work somewhere.

Generalized's definition of innovation determinants «volunteer» transformation of the institution of employment is the subject of non-standard forms of employment «volunteering»; the person performing the volunteer trip to meet their recreational needs in accordance with the subjective motivation.

Definition of innovation determinants of «volunteering» reveal its dual nature as a volunteer initiative, and how economic activity.»Volunteering» — a socio-economic phenomenon, which is formed historically and submitted amateur particular person for the purpose of leisure and business activities «industry volunteering» to arrange «volunteer travel» and consumption of «volunteer product», that determines the mass and organization process of harmonization of supply and demand on the «market of volunteer services.»

Definition of innovation determinants transformation of the institution of employment «volunteer business», «volunteer product», «volunteer trip», «volunteer services market», «volunteer organization», «industry volunteerism» and their specific features in today's labor market will be discussed in depth in the future.

Ключові слова. Інститут зайнятості, волонтерство, волонтуризм, волонтер, дефініції.

Ключевые слова. Институт занятости, волонтерство, волонтуризм, волонтер, дефиниции.

Keywords. Institute of employment, volunteering, volonturizm, volunteer, definition.

Вступ. Останні десятиліття відкривають нові можливості для трансформації інституту зайнятості в країні, що дозволяє поширити форми її участі в міжнародному поділі праці.

Використання інноваційних нестандартних форм зайнятості та запозиченої праці сприяє трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці. А динаміка процесу трансформації інституту зайнятості сформувала соціальний запит на розвиток інноваційних нестандартних форм зайнятості, що, зокрема, використовують запозичену працю з метою змістовного залучення суспільством вільного часу населення, що дозволило поширити види оплати праці за рахунок нульової та зворотної [2, с. 41-52; 11; 12].

Зростання попиту на послуги інноваційних нестандартних форм зайнятості та розвиток в країні їх індустрії підкреслено прийняттям відповідних Законів, наприклад, Закону України «Про волонтерство».

Нестандартні форми зайнятості, зокрема, інноваційна детермінанта «волонтерство», практично заново формуються в часи незалежності України. В попередній період праця населення у вільний час організовувалася профспілковими організаціями, що було для останніх непрофільною діяльністю; запозичена праця була неможливою, а незначна частка участі українців в міжнародних волонтерських програмах не вимагала спеціально підготовлених волонтерів настільки, що про таку детермінанту як «волонтуризм» громадськість навіть не мала інформації. Сучасна ж волонтерська діяльність характеризується, насамперед, інтернаціоналізацією праці, що вимагає відповідної підготовки волонтерів, здатних працювати на рівні світових стандартів волонтерського руху.

При цьому інноваційні детермінанти нестандартних форм зайнятості «волонтерство» та «волонтуризм» розглядаються як поліфункціональні суспільні явища, сутністю яких є саморозвиток людини в процесі участі у волонтерських та волонтуристських програмах, що й зумовило структуру та зміст понятійно-термінологічного апарату та специфічні риси волонтерського руху; історію його розвитку в світі та в Україні; формування й функціонування індустрії волонтерства та ринку волонтерських послуг, їх структуру; класифікацію ресурсів волонтерства;

розвиток спеціальної волонтерської та волонтуристської системи гостинності; забезпечення державної волонтерської політики; діяльність міжнародних організацій з регулювання волонтерського руху.

Започатковано розв'язання даної проблеми в працях загальнонавчаних наукових авторитетів Д. Богині, О. Грішанової, М. Долішнього, Г. Завіновської, Н. Єсінової, Р. Колосової, А. Колота, О. Крушельницької, Г. Мелік'яна, В. Петюха, Л. Петрової, Ю. Привалова, Ю. Саснко, В. Сумцова, І. Тимоша, С. Українцева, О. Уманського та ін., які дають аналіз зайнятості як статистично-облікової та соціально-економічної категорії; результат взаємодії попиту та пропозиції на ринку праці; компонент макроекономічних пропорцій; важливий напрям соціально-економічної політики держави тощо, на що спирається автор. Але відсутні дефініції інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці як логічні процедури додання суворо фіксованого сенсу термінам мови, що відбиває істотні ознаки, властивості та характеристики інноваційних детермінант з метою формування відмінностей від інших об'єктів [5].

Постановка завдання. Метою статті є подальше дослідження інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці з використанням нестандартних форм зайнятості та запозиченої праці. Відповідно в статті сформульовані завдання: дослідити дефініції основних інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості «волонтерство» та «волонтуризм» та виявити специфічні риси останніх на сучасному ринку праці.

Результати дослідження. В сьогодення потреби в трансформації інституту зайнятості, в залученні інноваційних нестандартних форм зайнятості та запозиченої праці, зокрема, в волонтерських та волонтуристських послугах стають все різноманітніше, що викликає диверсифікацію пропозиції, стимулює трансформаційні процеси, розвиток відповідних ринків праці, тощо.

Рух і пізнання як фізіологічна та духовна потреба, з зору поточного дослідження, є одними з найбільш істотних рис людини. Пізнання, поширюючись на навколишнє середовище, що оточує, на освоєння певного життєвого простору, є складовою механізмом адаптації людини до середовища та простору.

Формування інноваційних детермінант «волонтерство» та «волонтуризм» відбувалося поступово, відповідно до цивілізаційного розвитку, що обумовлено змінами умов життя та праці людей, потреб і можливостей їх задоволення. Відповідно, вічний рух людини до пізнання навколишнього середовища на кожному з цих етапів набуває тих рис, які відповідають запитам та інституційним можливостям суспільства. Знання середовища — це необхідна умова життєдіяльності людини, тому волонтер та волонтурист, переміщаючись, постійно поширює свій життєвий простір, освоює його, тим чи іншим способом розповсюджує знання щодо нього.

Пізнання світу (аж до пізнання Всесвіту) — одна з мотивацій участі людей у волонтерському та волонтуристському рухах. Люди, які залишають звичні умови життя й занурюються в незвідане, викликають в навколишніх захоплення, подив та повагу. До них, які багато бачили та мають більший досвід, завжди прислухаються, їхню думку цінують. Участь у волонтерській та волонтуристській діяльності формують специфічне ставлення і закріплюються в свідомості суспільства як героїчні вчинки. У волонтерському русі беруть участь люди неабиякі, що прагнуть до задоволення традиційних для волонтерів та волонтуристів потреб, зокрема, самоствердження та самовираження.

Крім суб'єктивних мотивів, які спонукають окремі особистості до зміни місця та форми праці на нестандартні, існують цілком об'єктивні соціально-економічні передумови, які спираються на коеволюційний, взаємопов'язаний процес розвитку

суспільства й трансформації інституту зайнятості. Поліпшення умов життя, що спонукає трансформацію інституту зайнятості, обумовлює наступний виток розвитку суспільства, що призводять до подальшого розвитку виробництва, транспорту, торгівлі тощо, що обумовлює, в свою чергу, призводить до змін умов життя та пошуку трудових ресурсів для розвитку виробництва та ринків збуту. Їх можна вважати тими об'єктивними передумовами, які стимулюють, зокрема, трансформацію інституту зайнятості та стали підґрунтям поширення цього процесу.

«Волонтерство», в сучасних дефініціях інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості, є результатом тривалого історичного розвитку складових світової культури, соціальним надбанням людства. Спираючись на історичний досвід і сучасну практику розвитку соціально-трудова відносин, можна стверджувати, що його рушійною силою, тим стрижневим мотивом, який спонукав спочатку окремих людей, а потім й все більш широкі кола суспільства до зміни місця та форми праці в вільний час на інноваційні нестандартні, і, зрештою, зумовив сучасний феномен інноваційних детермінант нестандартних форм зайнятості — «волонтерства» та «волонтуризму», є саморозвиток людини, прагнення до пізнання не тільки світу, а й власних сил і можливостей.

Феноменом волонтерський рух визнали ще в першій половині ХХ ст., враховуючи прискорену динаміку та масштабність його розвитку, що й було закріплено відповідними міжнародними документами.

Можна вважати появу інноваційних детермінант нестандартних форм зайнятості «волонтерство» та «волонтуризм» на сучасному ринку праці певним індикатором цивілізаційного розвитку людства, а рівень їхньої популярності в суспільстві - індикатором рівня та якості життя.

Волонтерський рух в сучасному розумінні виник на індустріальній стадії розвитку людства й обумовлений такими об'єктивними чинниками, як розвиток науково-технічного прогресу (НТП) та урбанізація. НТП, прискорюючись, змінює характер праці на інтелектуальний. Інтелектуалізація праці обумовлює зміну вимог до якості трудових ресурсів в напрямку від кількості до якості. Якість же трудових ресурсів та кадрового забезпечення волонтерського руху визначається рівнем освіти, здатністю до постійного саморозвитку, самовдосконалення, поглиблення знань і поширення сфери діяльності.

В засобах, завдяки яким особа може досягти саморозвитку та самовдосконалення, значне місце зайняла інноваційна детермінанта трансформації інституту зайнятості «волонтерство» як засіб підвищення інтелектуального рівня в процесі волонтерської подорожі, особистої участі в інноваційній нестандартній формі зайнятості та знайомства з життям і культурою населення інших територій. Це дає людині можливість поширити власний досвід.

З іншого боку, на індустріальному етапі розвитку людства зросла роль міст як центрів концентрації виробничих сил і прискорилися процеси урбанізації. Стиль життя в місті, особливо у великому, докорінно відрізняється від традиційного сільського, не пов'язаний з природними циклами, не тільки звільняє людину від певних функцій, а й потребує інших. Внаслідок зміни архітектурної та побутового середовища життєдіяльності, а також характеру праці зростають психологічні навантаження на людину, і потреба в зміні форми праці та навколишнього оточення, в поєднанні з релаксацією, відновленням життєвих сил стає актуальною. Так об'єктивно формується потреба людини в волонтерстві та волонтуризмі. Але для реалізації цієї потреби необхідні певні соціальні досягнення, соціальні гарантії.

Найважливішим соціальним досягненням стали гарантовані відпустки найманим працівникам (з 1840 р. в Великобританії), технічний прогрес, зокрема, на транспорті,

який зробив волонтерські подорожі швидкими та комфортними, підвищив їхню безпеку, а технологічні зміни дозволили удосконалити організаційні форми волонтерського руху, прискоривши й спростивши формування та просування на ринок волонтерських послуг, реалізацію, контроль за якістю послуг тощо.

Таким чином, з одного боку, попит на змістовне для суспільства та особи проведення дозвілля у волонтерській подорожі, з іншого, — розвиток складових волонтерського руху: «інфраструктура» та вдосконалення її технічних і технологічних характеристик, «система волонтерської гостинності» — об'єктивно зумовили прискорений розвиток волонтерського руху.

Отже, інноваційні детермінанти трансформації інституту зайнятості «волонтерство» та «волонтуризм» є наслідком об'єктивних процесів соціально-економічного розвитку, обумовленого психофізіологічними особливостями людини, прагненням до пізнання світу.

Дефініція інноваційної детермінанти «волонтерство» формувалася протягом тривалого історичного періоду. Найбільш характерними ознаками інноваційних детермінант «волонтерство» та «волонтуризм», за поточним дослідженням, є його класифікаційна група в нестандартних формах зайнятості, широке використання запозиченої праці, а також масовість і доступність волонтерської подорожі.

Дефініції, які розкривають інноваційні детермінанти трансформації інституту зайнятості, а саме: «волонтерство» та «волонтуризм», відбивають, в першу чергу, праксеологічно-теоретичний аспект, який свідчить про дуалістичний характер «волонтерства» («волонтуризму») на сучасному ринку праці та обумовлюють відповідну логіку розкриття його феномену.

Основні підходи до дефініції сутності інноваційних детермінант «волонтерство» та «волонтуризм» в поточному дослідженні спираються на мобільний характер, рід занять або мотивацію волонтерської подорожі, її організаційне підґрунтя. Тому автор розглядає «волонтерство» та «волонтуризм» як:

- інноваційну нестандартну форму зайнятості, спрямовану на задоволення потреб волонтера (волонтуриста) в безпечних і комфортних умовах проведення дозвілля, часто поза місцем постійного мешкання;

- галузь господарства, складову світового ринку праці, розвиток якої ґрунтується на інноваційній нестандартній формі зайнятості та запозиченій праці;

- вид тимчасових міграцій;

- один з різновидів міжнародних відносин, які здійснюються на основі міжнародних угод з урахуванням діючих міжнародних звичаїв;

- активну форму рекреації, що використовується з метою роботи, відпочинку, розваг, оздоровлення, пізнання природи, культури і побуту населення інших територій тощо;

- форма виховання фізичних і розумових здібностей людини шляхом поширення комунікацій і знань з краєзнавства та країнознавства, історії, географії, культурології, що надаються в процесі волонтерського подорожі;

- формування системи знань, вмінь і навичок тощо.

Така багатоплановість участі у волонтерському русі зумовлює значну кількість дефініцій, кожна з яких, залежно від поставлених завдань, акцентується на тій чи іншій його грані.

Розвиток дефініцій інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості «волонтерство» та «волонтуризм» відповідає розвитку виконуваних ними суспільних функцій. Звідси й численні тлумачення цих понять, які в основному мають на меті визначити їх: соціально-економічну сутність; статус в міжнародно-правових

відносинах; статистичний облік на кожному етапі соціально-економічного розвитку суспільства.

«Волонтерство» як ідея підвищення якості життя суспільства за віком відповідає поняттю «соціум». Завжди знаходяться люди, для яких способом спілкування з іншими особами є самореалізація, Самостійне вдосконалення, зв'язок і вплив через працю на підвищення якості життя того співтовариства, в якому цій людині довелося народити й жити.

Залучення у волонтерство не має релігійних, расових, вікових, гендерних і навіть політичних кордонів. Чисельні транснаціональні проекти та мережі волонтерських організацій залучають до своїх проектів і програм понад сотню мільйонів людей всім світом щороку.

Автор приєднується до літературних джерел [3, с. 22-28; 5], в яких розглядається ідея, що інноваційна детермінанта трансформації інституту зайнятості «волонтерство» як нестандартна форма зайнятості — це, перш за все, конструктивний спосіб підвищення якості життя суспільства, який Всесвітня організація охорони здоров'я визначає як «личное ощущение его или ее роли в жизни, в культурном контексте и с позиции индивидуальной системы ценностей, а также его или ее отношение к целям, ожиданиям, критериям и социальным взаимоотношениям» [21, Р. 551-558].

Моделі нестандартної форми зайнятості та запозиченої праці, що використовують в інноваційних детермінантах «волонтерство» та «волонтуризм», максимально орієнтовано на вирішення найскладніших соціальних проблем, і функції волонтерства та волонтуризму відповідають сенсу будь-якої діяльності, яку направлено на гуманізм. Тому інноваційні детермінанти «волонтерство» та «волонтуризм» є деякою сполучною ланкою між інститутом зайнятості суспільства та населенням в цілому, заповнюють профілактичну нішу, яка виявляється порожньою, але не підміняють авторитети фахівців, що працюють з населенням, а доповнюють їх, забезпечує ширший обхват різних верств населення.

В сьогодення це особливо важливо, тому що деструктивні явища життя поширюються, особливо серед молоді. Тобто, виникла необхідність в створенні умов мотивації молоді до проявів волонтерської активності у вільний час з метою відродження цінностей, що поєднують людей, розкривають їх позитивний соціально-особистий потенціал, на що суспільство направляє можливості запозиченої праці.

Розвиток дефініції інноваційної детермінанти «волонтерство» досить важко прослідити, оскільки раніш він не фіксувався. Але розвиток людства вказує на те, що ні в одному суспільстві не бракувало ідей добровільної та безкорисливої допомоги.

Волонтерський рух має глибокі коріння. Ще англійський гуманіст і письменник Томас Мор, намагаючись визначити сутність ідеальних взаємин особи та суспільства, підкреслював їх нерозривний зв'язок та його добровільний характер: «Эти двое — общество и индивид — неразрывны. У вас не может быть настоящего общества, если оно не состоит из действительных индивидуумов, и вы не можете быть индивидуумом, если вы не вовлечены свободно глубочайшим образом в дела общества».

Французький письменник Анрі Дюнан в 1859 р. запропонував ідею створення Червоного Хреста як організації з надання першої медичної допомоги пораненим бійцям на волонтерських засадах. Принципами, які сформулював Дюнан, керуються в сьогодення волонтерські організації всього світу.

В деяких країнах система волонтерства до введення загальної військової повинності була основним засобом комплектування армій. Так, у Великобританії такий порядок змінено лише в 1961 р.

Після Першої світової, в 1920 р. в Франції, під Страсбургом, було реалізовано першу волонтерську програму за участю німецької та французької молоді, в межах якої волонтери відновлювали зруйновані Першою світовою війною ферми в районі місць найбільш запеклих боїв між німецькими та французькими військами. Грошей за свою роботу волонтери не отримували, але справно забезпечувалися зацікавленою стороною засобами розміщенням, харчуванням і медичним страхуванням — цей принцип організації волонтерської праці зберігся й в сьогодення.

До ідеї приєдналася вся планета. Волонтерську діяльність визнано на найвищому міжнародному рівні. Міжнародний волонтерський рух складається з таких організацій як «Армія порятунку», «Червоний хрест», «Волонтери ООН» та багато інших. Ці великі організації мають своїх представників майже у всіх країнах світу.

Наприклад, членами IAVE (International Association for Volunteer Effort) — міжнародної асоціації волонтерських зусиль є більш ніж 90 країн всіх континентів.

Найбільш загальну дефініцію інноваційної детермінанти трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці «волонтерство» запропоновано у Всесвітній декларації волонтерства: «Волонтерство — це індивідуальна або колективна дія — це спосіб, за допомогою якого:

- в суспільстві підтримуються і посилюються людські цінності, турбота про ближнього та служіння людям;

- люди реалізують свої права та відповідальність членів суспільства, одночасно пізнаючи нове, вдосконалюючись, розкриваючи свій повний людський потенціал;

- встановлюються міжособистісні зв'язки, які, незалежно від відмінностей, сприяють тому, щоб жити в здорових, сталих спільнотах, працювати разом над створенням інноваційних рішень для спільних проблем народів Землі.

Закон України від 19 квітня 2011 р. №3236-VI «Про волонтерську діяльність» [1] вводить дефініцію «волонтерська діяльність» — добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги». Зокрема, словник М. Вебстера зазначає у дефініції детермінанти «волонтер»: «добровольное (на основе собственного побуждения) участие в каком-то действии или системе, основанной на этом» [7]. Кодекс Волонтера Міжнародного музичного фестивалю пам'яті Андрія Баранова акцентує увагу в дефініції детермінанти «волонтерська діяльність» на її гуманному аспекті як широкого кола діяльності, включаючи традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг, тощо; форми громадянської участі, яка здійснюється добровільно на благо широкої громадськості без розрахунку на грошову винагороду. Дефініція інноваційної детермінанти «волонтерство», розроблена Варшавським Центром Волонтерства, відбиває найбільш істотні риси цієї нестандартної форми зайнятості: «волонтерство — это добровольная, сознательная и бесплатная деятельность на благо других, выходящая за рамки дружественных и семейных отношений» [13].

Значна кількість дефініцій інноваційних детермінант «волонтерство» та «волонтуризм» відбиває той факт, що їхнього загально визнаного варіанту немає. Більш того, створюється враження, що кожне літературне джерело має за мету створити ще одну оригінальну дефініцію. Але є аспекти, за якими вдається встановити, відомо, із звісною часткою наближення, однозначність у визначеннях.

За джерелами дефініція інноваційної детермінанти «волонтерство» за формою — це спосіб, фундамент, участь, складова, праця, діяльність, до яких включаються традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг, тощо. Дуже цікавими є уточнення характеристик цих форм: коли спосіб, то конструктивний;

коли фундамент, то громадянського суспільства; коли участь, то громадянська та (незалежно від раси, статі та віросповідань) участь в заходах або в якихось діях або системі; коли складова, то найважливіша складова сучасної благодійності; коли праця, то людини, яка, до того ж, виконує соціальну або благодійну працю; коли діяльність, то безкорислива, свідома й добровільна або широке коло діяльності.

За мету інноваційної детермінанти «волонтерство» дефініції за різними джерелами визначають, перш за все, підвищення якості життя суспільства, а потім вже збереження та укріплення людських цінностей; реалізація прав та обов'язків громадян; створення сумісних зв'язків; вирішення соціальних, культурних, економічних, екологічних проблем в суспільстві; участь в суспільно-корисних заходах; благо тих, що потребують допомоги, або благо широкої громадськості, або благо якихось інших, що виходить за межі дружніх і родинних стосунків.

Деякі традиційні дефініції інноваційної детермінанти «волонтерство» перерахують більш сучасним. Так, ствердження, що дефініція інноваційної детермінанти «волонтерство» — це обов'язково особиста участь людини, не відповідає, наприклад, детермінанті «корпоративне волонтерство», дефініції якої — це участь в волонтерських програмах за підтримки своєї компанії, зокрема, створення умов запозиченої праці. Бо дефініція детермінанти «корпоративне волонтерство» (за визначенням джерела) має на увазі тільки надання компанією ресурсів на підтримку соціально значущих сфер соціально-трудова відносин.

Але більшість джерел згодні в одному — дефініцію інноваційної детермінанти «волонтерство» не пов'язано з витяганням прибутку, тобто, це добровільна (на основі власної спонуки) та безвідплатна праця, що виконується в вільний час і в умовах запозиченої праці без фінансової винагороди або без розрахунку на грошову винагороду.

Все перераховане дало підставу XVI Всесвітній Конференції волонтерів Міжнародної Асоціації Волонтерських Зусиль (IAVE) в Амстердамі в січні 2001 р. у Міжнародний Рік Волонтерів у Загальній Декларації Волонтерства прийняти декілька поширену дефініцію інноваційної детермінанти «волонтерство».

Вперше робочий переклад тексту Загальної Декларації Волонтерства було здійснено в 2001 р. представництвом IAVE в Росії. В ньому констатується, що Загальна Декларація Волонтерства визначає волонтерство як індивідуальну або колективну дію — спосіб, за допомогою якого в суспільстві підтримуються та посилюються людські цінності, турбота про ближнього та служіння людям; люди реалізують свої права та відповідальність членів суспільства, одночасно пізнають нове, удосконалюються, розкривають свій повний людський потенціал; встановлюються міжособистісні зв'язки, які, незалежно від відмінностей, сприяють життю в здорових, стійких співтовариствах, праці разом над створенням інноваційних рішень для загальних проблем людства.

Щодо вимірів детермінанти «волонтерство», то лише [20] пропонує в разі показника, який, можливо, найточніше відбиває рівень громадянської активності та установку на суспільну діяльність, кількість безкорисливих і добровільних ініціатив людей на благо інших.

Ключовим поняттям всіх міжнародних документів і наукових дефініцій з волонтерства є інноваційна детермінанта «волонтер», тлумачення якої важливо, враховуючи міжнародний характер волонтерського руху та необхідні формальності. Ці дефініції включено в:

«Тлумачний словник живої великоросійської мови» В.І. Даля: «Волонтер — м. франц. повольщина, доброволец, вольнослужащий; причисленный на своем

иждивении и по своей воле, в военное время, к войску, но не вступивший в службу» [8];

«Тлумачний словник російської мови» Д.М. Ушакова: «Волонтер — волонтера, м. (от фр. volontaire). Поступивший на военную службу по своему желанию, доброволец» [15];

«Энциклопедичний словник» Ф.О. Брокгауза та І.О. Ефрона: «Волонтер — (Volontaire) — добровольно поступающий на военную службу охотником или вольноопределяющимся» [6];

«Велику Радянську Енциклопедію»: «Волонтёр — (франц. volotaire, от лат. voluntarius) лицо, добровольно поступившее на военную службу. В некоторых государствах система волонтерства до введения всеобщей воинской повинности была основным способом комплектования...» [2];

«Новий словник російської мови» Т.Ф. Єфремової: «Волонтер — м. устар. 1. Тот, кто поступил на военную службу по собственному желанию; доброволец. 2. перен. Тот, кто добровольно принимает участие в каком-л. деле...» [9].

Закон України від 19 квітня 2011 р. №3236-VI «Про волонтерську діяльність» визначає: «Волонтер — фізична особа, яка досягла вісімнадцятирічного віку і здійснює волонтерську діяльність на добровільній та безоплатній основі. Волонтерами можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, а також громадяни України віком від шістнадцяти років, якщо вони здійснюють волонтерську діяльність на території України, за письмовою згодою одного з батьків (усиновлювачів) або піклувальника» [1].

Дефініції наведених джерел збігаються в тому, що інноваційна детермінанта «волонтер» — це людина, особа чи громадянин, тобто той хто досяг 16-річного віку; добровільно надає себе для визначеної мети чи діяльності; добровільно приймає участь в будь-якій справі чи здійснює добродійну діяльність на основі вільного волевиявлення.

Особи, молодші за 16 років, як визначено в [20], не взмозі повною мірою відповідати за виконання обов'язків волонтера, зокрема в частині відшкодування моральної та майнової шкоди, заподіяної внаслідок здійснення ним волонтерської діяльності, відповідно до закону [1].

Причому це соціально активна, творча, креативна особа, яка не лише може майстерно конструювати досвід, який вже має, але й втілює в життя найсміливіші свої ідеї та задуми; активно відноситься не лише до суспільства, а й, перш за все, до себе; завжди рада поділитися своїм досвідом; завжди підвищує свою відповідальність; яка бере активну участь в діяльності організації; інколи жертвує своїм часом; завжди підвищує якість своєї праці.

За мету інноваційної детермінанти «волонтер» дефініції літературних джерел розглядають внесок в конкретну користь і результат; постійне особисте та професійне зростання і розвиток; передачу іншим свого досвіду, знань, уміння, талантів; підтримку волонтерської організації своєю справою, думкою, порадою; бажання зробити важливу для інших і для себе справу; формування відношення до волонтерів як до важливих для суспільства людей; творчість та надихання.

Формою діяльності волонтера є безвідплатна праця на користь одержувача волонтерської допомоги, зокрема, волонтерської організації.

Ототожнювати інноваційну детермінанту «волонтер» і поняття «доброволец» можливо, на думку автора, з деяким припущенням. Бо дефініція інноваційної детермінанти «волонтер» виникла досить давно. Вона визначає осіб, що поступили на військову службу за власним бажанням, добровольців, вільнослужбовців, що

зараховані на своєму утриманні та за своєю волею під час війни до війська, але що не вступили в службу.

На подив невдалим через зациклення є дефініція Вікіпедії, де інноваційна детермінанта «волонтер» — це будь-яка фізична особа, включаючи іноземних громадян та осіб без громадянства, яка вносить свій внесок в розвиток волонтерства, здійснюючи волонтерську діяльність, ґрунтуючись на принципах волонтерства.

Дефініції інноваційної детермінанти «волонтуризм», відбивають, в першу чергу, праксеологічно-теоретичний аспект, який є свідченням багатогранного характеру сучасного ринку занятості та обумовлює відповідну логіку розкриття цього феномену.

Основні підходи до дефініції інноваційної детермінанти «волонтуризм» спираються на мобільний характер, род занять або мету волонтуристської подорожі, терміни пересування, його організаційні основи. Багатоплановість інноваційної детермінанти «волонтуризм» зумовлює значну кількість дефініцій, кожна з яких, залежно від завдань конкретного дослідження, акцентується на тій чи іншій грані детермінанти.

Так, слово *tourisme* французького походження від «*tour*» — прогулянка, поїздка, колоподібний рух, а людина, що здійснює цю поїздку, подорож, є *touriste* — турист, мандрівник. Аналогічне тлумачення наводить й «Вебстерський словник англійської мови»: «*tourist* — тот, кто совершает поездку ради собственного удовольствия или расширения культурного кругозора» [7].

Трасформація дефініції інноваційної детермінанти «волонтуризм» відповідає розвитку суспільних функцій, виконуваних як волонтерством, так й туризмом. Звідси й чисельні дефініції цього поняття.

Так, організований туризм з фіксованими датами приїзду та від'їзду, номером готелі, гідом та екскурсіями в усьому світі вважається розвагою не для активних осіб, які воліють подорожувати по-іншому, — цікавіше. А в міжнародних подорожах такими людьми особливо цінується можливість тривалий час спілкуватися з місцевим населенням і не надто при цьому витратитися.

Такі тенденції як сучасного ринку праці, так й ринку туристично-рекреаційних послуг є продовженням «свідомого» підходу до подорожей, оскільки допомагають розвиватися різним співтовариствам в країнах з економіками, які за рівнем значно відрізняються. Цей напрям одержав назву «волонтерський туризм».

Майже третина туристів в світі суміщають туризм з волонтерством і займаються на відпочинку волонтерською діяльністю. Одні повністю присвячують канікули благодійності, інші з'єднують діяльність волонтера з відпусткою.

Інноваційну детермінанту «волонтуризм» для широких верств населення України можна класифікувати як соціальний туризм: достатньо стати волонтером [7]. Європейське суспільство розуміє: добрі справи приносять силу вражень й таке задоволення, що за це можна заплатити [14].

Таким чином, на ринках праці та туристично-рекреаційних послуг впроваджено інноваційну детермінанту, яка сприяє розвитку особливого напрямку волонтерства та туризму, коли відпочиваючий за власні гроші мандрує кудись працювати [14]. На Заході цей напрям не тільки перетворився в окрему галузь сервісу, а й отримав назву «*voluntourism*», похідне від «волонтер» і «туризм».

Інноваційну детермінанту «волонтуризм» представлено значною кількістю програм екзотичного та суспільно корисного відпочинку [18-20].

Узагальненою дефініцією інноваційної детермінанти «волонтер» можна вважати наступне: волонтер — суб'єкт нестандартної форми зайнятості, а саме: волонтерства;

особа, яка здійснює волонтерську подорож, задовольняючи свої рекреаційні потреби відповідно до суб'єктивної мотивації.

Тлумачні словники в основному підкреслюють дуалістичний характер інноваційної детермінанти «волонтерство», відзначаючи, що її сучасна дефініція підвладна значному впливу економіки та політики. Звідси, дефініція інноваційної детермінанти «волонтерство» — це особливий масовий вид подорожей з суворо визначеною метою надання волонтерських послуг, які здійснюються власне волонтерами, тобто діяльністю самого волонтера; діяльність з організації та здійснення волонтерської подорожі, що виконується волонтерськими організаціями, а також підприємствами індустрії волонтерського руху та суміжних галузей.

Це дає підставу для дефініції інноваційної детермінанти «волонтерство» як галузі сфери послуг, яка призначена для задоволення потреб волонтера.

В процесі розвитку волонтерського руху сформовано детермінанту «індустрія волонтерства», дефініцією якої є сукупність взаємопов'язаних галузей і видів діяльності, цільовим призначенням яких є організація споживання специфічних волонтерських послуг.

Детермінанта «волонтерський бізнес» є видом підприємницької діяльності з надання волонтерських послуг і виробництва товарів волонтерського призначення, що реалізуються на ринку волонтерських послуг без мети отримання прибутку.

Дефініція детермінанти «ринку волонтерських послуг» — це система відносин, сформована попитом (волонтер) і пропозицією (індустрія волонтерства) щодо формування та споживання волонтерських продуктів.

«Волонтерський продукт» як дефініцію детермінанти трансформації інститут зайнятості на сучасному ринку праці можна розглядати як специфічні споживчі блага (сукупність волонтерських товарів, послуг і реальних благ простору надання волонтерських послуг: клімат, ландшафт, акваторії, волонтерські табори, волонтерські та волонтуристські програми тощо), які задовольняють потребу волонтера та сприяють здійсненню мети його волонтерської подорожі.

Згідно науково обґрунтованих дефініцій, що розкривають дуалістичний характер інноваційної детермінанти «волонтерство» як самодіяльності волонтера та як виду економічної діяльності, і визначень міжнародних документів, де розкривається зміна функцій волонтерства в сучасному суспільстві, можна запропонувати наступну дефініцію:

«волонтерство» — це соціально-економічне явище, яке сформовано історично і представлено самодіяльністю конкретної особи з метою проведення вільного часу та діяльністю підприємств «індустрії волонтерства» щодо організації «волонтерської подорожі» та споживання «волонтерського продукту», визначається масовістю та організованістю процесу узгодження попиту та пропозиції на «ринку волонтерських послуг».

Щоб волонтерські (волонтуристські) подорожі окремих особистостей перетворилися в масову участь у волонтерському та волонтуристському русі з метою змістовного для суспільства проведення вільного часу та використання запозиченої праці, мають скластися відповідні соціально-економічні умови, які забезпечують цю масовість і певну доступність волонтерської подорожі, що й перетворило традиційні подорожі в поїздки з волонтерською та волонтуристською метою.

Головними рисами, які відрізняють волонтерство від подорожей, є доступність волонтерської (волонтуристської) подорожі. Для розвитку волонтерських та волонтуристських подорожей людство мало досягти такого рівня розвитку соціально-трудова відносин, які б зробили волонтерські (волонтуристські) подорожі

безпечними та доступними для значної кількості волонтерів та волонтуристів для поступового вводу їх в стиль життя цілих суспільних верств. Так, волонтерська подорож-пізнання «для себе» із звуженням непізнаного простору все більше стає подорожжю-пізнанням «для людства».

Так, будь-яка подорож за межі постійного місця мешкання з метою надання волонтерських та волонтуристських послуг, знайомства з природою та життям населення іншої території з чіткими часовими та просторовими обмеженнями є діфініцією детермінанти «волонтерська (волонтуристська) подорож», а людина, яка вирушає в таку подорож, — мандрівник-волонтер (волонтурист).

Детермінанта «волонтерська (волонтуристська) подорож» — це явище, що характеризується значною складністю. Мандрівники-волонтери (волонтуристи) не тільки самі отримують знання, не тільки надають волонтерські та волонтуристські послуги, а й описують території, де вони побували, а також волонтерські та волонтуристські програми, в яких вони брали участь, тобто формують цілий літературний напрям. Отже, детермінанта «волонтерські (волонтуристські) подорожі» виконують також просвітницьку місію.

Інноваційна детермінанта «волонтерство» значно пов'язана з інваріантою «волонтерська подорож», а саме: це переміщення людини, груп людей, об'єднаних участю у волонтерському русі (детермінанти «волонтерська програма», тощо), у просторі та часі; відповідний спосіб життєдіяльності, притаманний певним групам волонтерів (волонтуристів) або окремим волонтерам (волонтуристам). Участь у волонтерському русі часто є різновидом детермінанти «волонтерська подорож», що має чіткі обмеження у часі та певні форми організації.

Детермінанта «волонтерська подорож» здійснюється детермінантою «волонтер», а організатором волонтерської подорожі може виступати детермінанта «волонтерська організація» та державні установи, що надають послуги у волонтерській подорожі, забезпечуючи безпечно та комфортне тимчасове перебування волонтера в місцях, розташованих поза звичним середовищем його життєдіяльності. Ці суб'єкти здійснюють підприємницьку діяльність з формування та споживання специфічної детермінанти «волонтерський продукт», що включає товари волонтерського призначення детермінанти «ринок волонтерських послуг» та є складовими детермінанти «індустрія волонтерства». Остання складається з галузей та видів діяльності, основним призначенням яких є задоволення потреб волонтерів. Вона є детермінантом ринку послуг, потужної сфери економічної діяльності світового господарства.

Висновки. В статті наведено результати подальшого дослідження інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці з використанням інноваційних нестандартних форм зайнятості та запозиченої праці, які зводяться до наступного: дістали подальшого дослідження діфініції основних інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості «волонтерство» та «волонтуризм», «волонтер» та «волонтурист» та їхні специфічні риси на сучасному ринку праці.

Перспективи подальших досліджень в даному напрямку. За обмеженням місця наведені діфініції інноваційних детермінант трансформації інституту зайнятості на сучасному ринку праці «волонтерський бізнес», «волонтерський продукт», «волонтерська подорож», «ринок волонтерських послуг», «волонтерська організація», «індустрія волонтерства» та їхні специфічні риси на сучасному ринку праці поглиблено розглядатимуться в подальшому.

Література

1. Закон України від 19 квітня 2011 р. №3236-VI «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Большая Советская Энциклопедия. - М.: «Сов. энциклопедия», 1969-78.
3. Бостанджоголо М. Проблемы и перспективы формирования добровольческого звена в системе подготовки и переподготовки специалистов сферы туризма и сервиса [Текст] / М. Бостанджоголо, О. Ошекина: Подготовка кадров для XXII Олимпийских и XI Паралимпийских зимних игр: проблемы и перспективы. - Сочи: РНПИ СГУТиКД, 2009. — с. 22-28.
4. Борецкая Н. Консультативная модель механизма внедрения инновационных форм института занятости [Текст] / Н. Борецкая, Г. Крапивина: Социально-трудовые отношения: теория та практика. - К.: КНЕУ, 2013. — с. 41-52.
5. Бочаров В. Определение [Текст] / В. Бочаров: Новая философская энциклопедия. - М.: Мысль, 2000.
6. Брокгауз Ф. Энциклопедический словарь [Текст] / Ф. Брокгауз, И. Эфрон.- СПб: Семеновская типолитография. 1890-1907.
7. Вебстер Н. Американский словарь английского языка [Текст] / Н. Вебстер. - Springfield, Mass., 1961.
8. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка [Текст] / В. Даль. - СПб: 1863-1866.
9. Ефремова Т. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный [Текст] / Т. Ефремова. — М.: Русский язык, 2000.
10. Закон Пермской области «О благотворительной деятельности в Пермской области» [Текст]: Проект Пермской гражданской палаты от 23.09.97 г.
11. Крапивина Г. Волонтерство: інноваційна форма соціально-трудових відносин та нестандартна форма зайнятості [Текст] / Г. Крапивина: Вісник Донецького університету економіки та права, №1. - Донецьк: ДонУЕП, 2013. - с. 70-78.
12. Крапивина Г. Інноваційні форми інституту зайнятості: волонтерство і волонтуризм [Текст] / Г. Крапивина.- Донецьк: Східний видавничий дім, 2014.- 135с.
13. Мазула М. Волонтерство [Електронний ресурс] / М. Мазула - Режим доступу: <http://rus.ngo.pl>.
14. Мач В. Странники [Текст] / В. Мач, А. Резниченко: Заграница, 35(346).
15. Ушаков Д. Толковый словарь русского языка [Текст] / Д. Ушаков. - М., 2000.
16. A World of Options: A Guide to International Exchange. [Community Service and Travel for Persons with Disabilities]. Christa Bucks, 1997.
17. Lowenthal P., Tarnoff S., David, L. Alternatives to the Peace Corps. A Directory of Third World and U.S. Volunteer Opportunities. (9th ed.). Food First Books, 2001.
18. Volunteer: A Travelers Guide to Making a Difference Around the World [Електронний ресурс] Lonely Planet. 2007. — Режим доступу: <http://shop.lonelyplanet.com>.
19. The WHOOLgroup. Development of the World Health Organization WHOQOLBREF quality of life assessment. (3rd ed.). Psychol. Med.. 1998.
20. Transitions Abroad [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.transitionsabroad.com

References

1. Zakon Ukrayiny vid 19 kvitnya 2011 r. #3236-VI «Pro volunteers'ku diyal'nist'» [Elektronnnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya. - M.: «Sov. entsiklopediya», 1969-78.
3. Bostandzhogolo M. Problemy i perspektivy formirovaniya dobrovolcheskogo zvena v sisteme podgotovki i perepodgotovki spetsialistov sferyi turizma i servisa [Tekst] / M. Bostandzhogolo, O. Oschekina: Podgotovka kadrov dlya HHII Olimpiyskih i HI Parali-mpiyskih zimnih igr: problemy i perspektivy. - Sochi: RNPI SGUTiKD, 2009. — s. 22-28.

4. Boretskaya N. Konsul'tatsiyna model' mekhanizmu vprovadzhennya innovatsiynykh form instytutu zaynyatosti [Tekst] / N. Boretskaya, H. Krapyvyna: Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriya ta praktyka. - K.: KNEU, 2013. – s. 41-52.
5. Bocharov V. Opredelenie [Tekst] / V. Bocharov: Novaya filosofskaya entsiklopediya. - M.: Myisl, 2000.
6. . Brokgauz F. Entsiklopedicheskiy slovar [Tekst] / F. Brokgauz, I. Efron.- SPb: Semenovskaya tipolitografiya, 1890-1907.
7. Vebster N. Amerikanskiy slovar angliyskogo yazika [Tekst] / N. Vebster. - Springfield, Marriam, 1961.
8. Dal V. Tolkovyy slovar zhivogo velikorusskogo yazyika [Tekst] / V. Dal. - SPb: 1863-1866.
9. Efremova T. Novyy slovar russkogo yazyika. Tolkovo-slovoobrazovatelnyy [Tekst] / T. Efremova. — M.: Russkiy yazik, 2000.
10. Zakon Permskoy oblasti «O blahotvorytel'noy deyatel'nosti v Permskoy oblas-ty» [Tekst]: Proekt Permskoy hrazhdanskoy palaty ot 23.09.97 h.
11. Krapivina H. Volonterstvo: innovatsiyna forma sotsial'no-trudovykh vidnosyn ta nestandartna forma zaynyatosti [Tekst] / H. Krapyvyna: Visnyk Donets'koho universytetu ekonomiky ta prava, #1. - Donets'k: DonUEP, 2013. - s. 70-78.
12. Krapivina H. Innovatsiyni formy instytutu zaynyatosti: volonterstvo i volonturyzm [Tekst] / H. Krapyvyna.- Donets'k: Skhidnyy vydavnychy dim, 2014.- 135s.
13. Mazula M. Volonterstvo [Elektronyy resurs] / M. Mazula - Rezhym dostupu: <http://rus.ngo.pl>.
14. Mach V. Stranniki [Tekst] / V. Mach, A. Reznichenko: Zagranitsa, 35(346).
15. Ushakov D. Tolkovyy slovar russkogo yazyika [Tekst] / D. Ushakov. - M., 2000.
16. A World of Options: A Guide to International Exchange. [Community Service and Travel for Persons with Disabilities]. Christa Bucks, 1997.
17. Lowenthal P., Tarnoff S., David, L. Alternatives to the Peace Corps. A Directory of Third World and U.S. Volunteer Opportunities. (9th ed.). Food First Books, 2001.
18. Volunteer: A Travelers Guide to Making a Difference Around the World. (2007). Lonely Planet. <http://shop.lonelyplanet.com>.
19. The WHOOLgroup. Development of the World Health Organization WHOQOLBREF quality of life assessment. (3rd ed.). Psychol. Med.. 1998/
20. Transitions Abroad. www.transitionsabroad.com

Стаття надійшла до редакції 11.02.2015 р.